

Има ли бъдещето все още нужда от нас и от нашите деца?

Наталия Христова

Резюме: Статията съсредоточава вниманието си върху някои съвременни трансхуманистични проекти за бъдещето на образованието и свързаните с тях актуални негативни процеси и тенденции в училищното образование. Текстът проблематизира антропологическите последици от предвидените образователни трансформации, прицелени в радикалната реконструкция/деструкция на училището посредством усилващите биотехнологии.

Ключови думи: образование, ИКТ, НБИК, трансхуманизъм, усилващи технологии.

Наталия Христова е главен асистент към Катедрата по Методика при Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Нейните актуални научни интереси са в сферата на философията и социологията на образованието, дигиталните технологии, алгоритмичната управляемост и трансхуманизма. E-mail: natalija@abv.bg.

Наскоро Антъни Селдън, вицеканцлер на университета в Бъкингам, заяви, че след 10 години традиционните учители ще бъдат заменени с роботи, а обучението, такова, каквото го познаваме, ще стане излишно¹. А един базиран в Сколково мозъчен тръст ни обещава, че до 2035 г. не само общообразователното училище, но и университетите ще останат в миналото². „Дейли Телеграф“ от своя страна обяви, че роботи, разработени специално да се грижат за деца, увеличават персонала на детските градини в Токио.³ Хуманоидните роботи са с добродушен вид, а главата им напомня плюшено мече. Те могат да разпознават деца, да разговарят с тях, да мерят температурата им и да усещат, когато децата спят неспокойно. Роботите вече са изпробвани в една детска градина и предстои да бъдат внедрени в още 26.

И ако ни се струва, че тези практики и послания са някъде далеч от нас, то е достатъчно да отидем в софийския „Музейко“, който се радва на висока посещаемост от страна на децата и чиято цел би следвало да бъде предизвикването на интерес у най-малките към науката, историята и културата, за да се натъкнем на посланието „Твоят бъдещ учител ще е робот“. Опирайки се на американския опит на игровото, интерактивно формално и неформално учене, Музейко изглежда се включва и в промотирането на определен трансхуманистки проект за образованието.

Според Лоран Александър един от представителите на трансхуманизма във Франция, традиционното училище такова, каквото го познаваме, трябва да изчезне, радикално да се трансформира така, че да подготвя нашите деца за бъдещата им неравна конкуренция с интелигентните автомати⁴. За да отговори на предизвикателствата на бъдещето, образованието обаче трябва да мобилизира не само достиженията на информационните технологии и когнитивните науки, а и целия ресурс на конвергентните технологии (на конвергенцията на нано-, био-, когнитивни и информационни технологии), допълва той. Образованието на бъдещето ще започва още преди раждането, преди зачеването дори, тъй като ще се опира на една абсолютно легализирана евгеника, която ще гарантира селектирането на най-интелигентните ембриони и производството на

¹ вж. <https://frognews.bg/novini/bfs-2017-09-16.html>

² вж. <http://educationglobal.ru/en/>

³ вж. <https://www.dnes.bg/technology/2017/09/09/novite-slujiteli-v-iaponskite-detski-gradini-roboti.352842>

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=wWF7R2vs3qM>

свръхнадарени деца. Всъщност Китай вече разполага с подобна програма, а бившата жена на Сергей Брин оглавява компания, филиал на Гугъл, за бебета по каталог.

Препредаването на миналия културен опит, формирането на знание ще стане излишно, тъй като мозъкът, невронът ще е новият петрол на бъдещето. Учителят, разбираемо в този проект, не е онзи, който преподава знания, а трябва да се превърне по-скоро в неврофизиолог, в неврокултиватор, невроинженер, неврохакер, така че медицина и образование постепенно да се слоят, тъй като от една страна допингирането, медикаментозното усилване, приемането на ноопрепарати, подобряващи когнитивните функции, ще е напълно легална и обичайна практика, а от друга – учениците на бъдещето ще са снабдени с вътремозъчни импланти, с една хибридна интелигентност – едновременно изкуствена и биологична. Или както ни обещава Рей Курцвейл (Kurzweil 2007), до 2035 година ние ще имаме имплантирани в мозъка си наноботи, с които директно да се свързваме с облака на бъдещето.

И ако всичко това ни се струва повече или по-малко от сферата на футурологията и научната фантастика, то трябва да подчертаем, че зад този проект стоят изключително мощни икономически гиганти, пръв сред които е Гугъл, които вече имат и немалка политическа подкрепа, както и че в настоящата ситуация вече са налични редица тенденции и трансформации, които бележат развитието на този процес. В сферата на средното образование като такива могат да бъдат разпознати напр. масовото предписване в някои страни и задължително приемане на Риталин от деца в училищна възраст, страдащи от хиперактивност, цялостната свръхмедиализация на училището, изразяваща се в изобилие от диагностицирани дисфункции – дислексия, дисграфия, дискалкулия, дефицит на вниманието и т.н. В този смисъл наистина няма да е чудно, ако в скоро време се окаже, че децата ни страдат и от дисгеография, дисфилософия, дисистория и прочие дисфункции. Така училището, по думите на Филип Мейриьо (Meirieu 2012), се превръща все повече просто в гара разпределителна, в която се диагностицират различни състояния, изискващи специализирана подкрепа, и децата са пренасочвани към параучилищни или извънучилищни частни или публични услуги, чрез които те индивидуално, с помощта на експерт, какъвто учителят явно не е, да се справят със затрудненията в ученето. По този начин, както между впрочем и посредством поэтапната приватизация на образованието, осъществяваща се чрез делегирането на определени занимания на частни, външни спрямо

училището партньори, учителят е пролетаризиран, по думите на Бернар Стиглер (Stiegler 2015), отнети са му традиционните за професията му знания и умения, а ученето в клас става излишно.

Но може би най-явна проява на тенденциите, за които става дума, е ролята, която са призвани да изпълняват новите технологии в образователния процес. Какви са опасностите при масовото им внедряване в училище става ясно обаче още в началото на века, през 2001 г. по време на организираната от Европейската комисия с подкрепата на Майкрософт, Сиско, Интел, Ай Би Ем среща на високо равнище, посветена на електронното образование. На тази среща Вивиан Рединг, европейски комисар по образованието и културата тогава, препоръчва да се създадат благоприятни условия за развитието на пазара на нови технологии за образователни цели и официално овластява индустриалните партньори с правото да решават какви ще са методите на преподаване, а и да моделират учебното съдържание.

Вашата роля и вашата „образователна” отговорност в партньорство с образователните институции става все по-значима, казва тя, тъй като чрез програмите и продуктите, които разработвате, имплицитно предопределяте и образователните модели. Защото към предлаганите от вас нови технологии имплицитно се асоциират, добавят модели на това какво и как трябва да бъде преподавано и учено. (цит. по Archambault 2006)

Това изказване на Рединг реално потвърждава дългогодишните интуиции на редица изследователи, които разобличават претенциите на ИКТ да се явяват панацея едва ли не за всички проблеми на училището и ги разкриват по-скоро като троянския кон на неолиберализма, а днес и на транхуманизма, в образованието.

Затова и в масовото училище в последните десетилетия последователно се прокарва една все по-категорична девалоризация на научното знание и на традиционните образователни модели за сметка на интерактивното учене, прицелено във формирането на измерими, изчислими компетентности, които да подсигурят бъдещото безпроблемно адаптиране на младите хора към пазара на труда. Или както ни казва една съвременна образователна стратегия: „Училището трябва да ревизира своите цели: има ли все още смисъл да преподаваме знания в едно общество, в което количеството информация се удвоява на всеки две години. Образованието трябва спешно да еволюира, благодарение на новите технологии, ако не иска да стане излишно.“⁵. Тъй като в бъдеще на младия човек

⁵ <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/104000080.pdf>

ще му се налага да сменя своята професия до десет пъти в живота си, то училището днес би следвало да формира умения както как да се учи, така и как бързо да се отучава, да се забравя наученото. Следователно трудещият се би трябвало да е изпразнен от знания, памет, идентичност, да е сведен до временен изпълнител на определени задачи, да бъде проектиран като един интелигентен автомат, снабден с опции за многократно самореструктуриране, перфидно наричани учене през целия живот. Защото в следващите две десетилетия поне 50% от професиите, такива, каквито ги познаваме днес, ще станат или просто излишни, или пък работещите ще бъдат заменени от автомати, роботи, като това засяга не само шофьори, касиери, рецепционисти, санитарни, лични асистенти, военни и т.н., но и фармацевти, юристи, медицински сестри, хирурзи, учители, университетски преподаватели.

Какво ни очаква в близките две десетилетия в сферата на средното и висшето училище, става ясно и от публикувания в сайта на оглавявания от Джон Моравец трансхуманистичен проект за приключване с формалното учене. Американският трансхуманист ни предлага един проспективен календар, график на бъдещите трансформации в образованието.⁶

Така например проектът предвижда през 2020 г. да се установи едно общество на ноуамади, на номади на знанието, които ще представляват половината от населението в активна възраст. Те няма да са формирани в традициите на просвещенския образователен модел, а ще са креативни, предприемчиви, адаптабилни, способни да работят навсякъде и с всички.

От 2021 г. насетне ще настъпи ерата на киборгите. Конвергентните технологии ще разработят импланти, позволяващи 24 часа в денонощието 7 дни в седмицата да си служим с разширена реалност. Най-богатите родители ще започнат да снабдяват с такива импланти децата си, които бързо ще се превърнат в най-добрите ученици в клас.

Затова ще стане възможно например през 2022 г. 9-годишно момиченце да спечели Нобелова награда за литература за стихосбирка, написана не на родния ѝ испански, а на китайски, който тя никога не е учила в училище. Тогава ще започне епохата на гениалните деца, а училището постепенно ще е стане излишно, защото технаучните постижения поэтапно ще изземват неговите функции.

⁶ <https://fr.slideshare.net/moravec/the-education-futures-timeline-of-education-1657-2045>

През 2023г., предвижда Моравец, щатът Ню Йорк ще затвори 80% от училищата, защото родителите не записват вече децата си в тях. Конкуренцията между формалното и неформалното образование ще се разреши в полза на второто. Всички ще се стремят към алтернативни системи на учене, които им позволяват не формирането на знания, защото за това технологиите вече са се погрижили, а развиването на практическите им умения и уменията за живот.

През 2025 г. изкуственият интелект ще надмине човешкия във всички сфери.

От 2027 г. насетне ще е възможно на цена само от 23 долара да се модифицира генома на бъдещото дете, за да се подобрят неговите физически и интелектуални способности.

С цел нарастване на конкурентоспособността през 2028 г. Китай ще въведе закон, задължаващ родителите генетично да усилват бъдещите си деца, а тези, които отказват, ще бъдат глобявани. От своя страна Европа ще отговори на това, като увеличи инвестициите в трансхуманистичните изследвания и като въведе данъчни облекчения за технологично подобрените семейства.

В 2032 г. преподавателите, които отказват да увеличат своите способности чрез конвергентни технологии, ще бъдат поканени да излязат в пенсия, защото способностите на учениците им ще надвишават многократно техните собствени.

През 2033 г. ще се направят опити да се организират протести в защита на традиционното образование, апелиращи към ограничаване на използването на НБИК технологиите, но те няма да имат никакъв ефект, тъй като тези традиционни училища ще могат да формират само нискоквалифицирана, неконкурентноспособна работна ръка.

В 2037 г. затваря врати последното училище, тъй като развитието на НБИК технологиите е направило формалното образование напълно излишно.

Проектът на Джон Моравец е тиражиран и в една по-мека версия под формата на манифест от 2015 г.⁷, в която трансхуманистичната му прицеленост е почти изцяло заличена за сметка на една предназначена за масова употреба, камуфлирана смесица от хетерогенни от идеологическа гледна точка заключения и предложения . В този манифест можем да прочетем например:

Образованието като цяло е значително изостанало по отношение на много други сфери и причината е, че то е вперило поглед назад в миналото, вместо напред в

⁷ <https://manifesto15.org/en/>

бъдещето. Така напр. ние преподаваме история на литературата вместо бъдещето на писмото/писмеността. Училище 1.0 не може да обучава деца 3.0, то действа по модела, наследен от Просвещението и индустриалната революция, в който едновременно с преподаването на знания се формира и подчинението на ученика. Йерархичното образование е контрапродуктивно и не мотивира учениците, то би следвало да се замени с обучение от хоризонтален тип, включващо и ученето в екип, ученето чрез действие, правене и участие. Ученикът е също така и личност, която трябва да има властта да взема решения по отношение на своето образование, кога и как, чрез какви методи да учи, как да се управлява училището. Ролята на учителя би била тази да подпомага ученика във вземането на решения. Мрежата сама по себе си също е образование, затова и новата педагогика не може да бъде предварително планирана, тя се осъществява по един флуиден начин. Дигиталните компетентности са невидими, както и голяма част от това, което учим - то е плод не толкова на формално учене, а на неформално, резултат от всекидневния ни опит. Трябва да загърбим обсебеността си от изпитите и оценяването, заради които сме позволили на ОИСП чрез PISA да се превърне в световно министерство на образованието. Бъдещето е на специалистите по информатика, на ноумадите, на предприемачите. И ако ни се струва, че не всеки може да стане предприемач, то трябва да знаем, че онези, които не успеят да го направят, ще се окажат в неравностойно положение. Новата образователна система трябва да се фокусира върху предприемаческите умения и т.н.

Както е видно, Манифестът представлява една некохерентна, противоречива от идеологическа гледна точка еkleктика от либертариански, неолиберални, антинеолиберални възгледи и предложения, инспирирани от контракултурата и движенията от '68 критики, заети от конструктивизма и конективизма в образованието. Той действа на принципа за всекиго по нещо, предлага решения, с които всеки от нас би могъл поне отчасти да се идентифицира. Подобна стратегия за прокарване на трансхуманистичния проект се вписва очевидно в онова, което Люк Болтански (Boltanski 2008) нарича доминация без идеология на съвременния капитализъм, който няма нужда от последователна, цялостна идеология, защото се схваща като вече победил, и който успешно се захранва, инструментализира, преобръща в своя полза критиките, отправени към него. Така например в конкретния случай проектът на Моравец от една страна прокламира превръщането на човека в предприемач на самия себе си, утвърждава култа към постиженията, а от друга – оспорва съвременните неолиберални политики в образованието на стандартизирано оценяване, на формиране на измерими, изчислими компетентности, прокарвани на супранационално ниво от организации като ОИСП. Затова и този манифест няма как да бъде възприет като прицелен в освобождаването на училището от неолибералната управляемост, а се разкрива, особено в контекста на цялостната програма на Моравец, като приключване с училищното образование, като

просто заместване на неолибералния диктат на световното министерство на образованието, с друг, а именно този на трансхуманизма.

В заключение бихме искали да отбележим само, че децата на онези, които се чувстват призвани, а и реално са овластени да инициират тези трансформации в образованието, а именно децата на част от хората от Силициевата долина, днес масово учат в училища без екрани и интернет, в училища, в които се преподава по традиционни методи едно класическо знание, в това число старогръцки и латински език.

Библиография:

Archambault, Jean-Pierre. „TIC et marchandisation de l'École”. Dans: Lamarche, Thomas (coord.). *Capitalisme et éducation*. Nouveaux regards/Syllepse. 2006.

Boltanski, Luc. *Rendre la réalité inacceptable*. Demopolis. 2008.

Kurzweil, Ray. *Humanité 2.0 : La bible du changement*. M21 EDITIONS. 2007.

Meirieu, Philippe; Kambouchner, Denis; Stiegler, Bernard;Gautier, Julien; Vergne, Guillaume. 2012. *L'école, le numérique et la société qui vient*. Paris, Fayard/Mille-et-une nuits.

Stiegler, Bernard. 2015. *La Société automatique*. 1. L'avenir du travail. Paris, Fayard.

<https://frognews.bg/novini/bfs-2017-09-16.html> [29.03.2018]

<http://educationglobal.ru/en> [29.03.2018]

<https://www.dnes.bg/technology/2017/09/09/novite-slujiteli-v-iaponskite-detski-gradini-roboti.352842> [29.03.2018]

<https://www.youtube.com/watch?v=wWF7R2vs3qM> [29.03.2018]

<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/104000080.pdf>
[29.03.2018]

<https://fr.slideshare.net/moravec/the-education-futures-timeline-of-education-1657-2045>
[29.03.2018]

<https://manifesto15.org/en/>[29.03.2018]

